

**Muloqot madaniyatini shakllantirish va
uni rivojlantirishning psixologik mexanizmlari**

Urganch Ranch texnologiya universiteti

Psixologiya yo'nalishi magistri

Azizova Gulnoza Dadanazar qizi

Tel: 998937509229

Email: agulnoza865@gmail.com

Annotatsiya.Maqolada muloqot madaniyatini shakllantirish va rivojlantirishning psixologik mexanizmlari tahlil qilinadi. Muloqot madaniyati shaxsning ijtimoiy va psixologik rivojlanishining muhim qismi bo'lib, uning o'zini anglash, boshqalar bilan samarali muloqot qilish va jamiyatda moslashuvchanlik qobiliyatini oshirishga xizmat qiladi. Maqolada empatiya, o'z-o'zini anglash, hurmat, ochiqlik kabi hissiy komponentlarning ahamiyati ta'kidlanadi. Shuningdek, muloqot madaniyatini rivojlantirishda ta'lim tizimi, ijtimoiy muhit va texnologiyalarning roli ko'rib chiqiladi. Muloqot madaniyatini shakllantirish jarayonida o'yinlar, amaliy mashg'ulotlar va refleksiya kabi usullar samarali ekanligi qayd etiladi.

Abstract.The article analyzes the psychological mechanisms of forming and developing communication culture. Communication culture is a vital component of an individual's social and psychological development, enhancing self-awareness, effective interaction with others, and adaptability in society. The article emphasizes the importance of emotional components such as empathy, self-awareness, respect, and openness. Additionally, it examines the role of the education system, social environment, and technologies in fostering communication culture. Practical methods like games, workshops, and reflection are highlighted as effective tools in the process of developing communication culture.

Аннотация.В статье анализируются психологические механизмы формирования и развития культуры общения. Культура общения является важной частью социального и психологического развития личности, способствуя самосознанию, эффективному взаимодействию с другими и адаптации в обществе. В статье подчеркивается значение эмоциональных компонентов, таких как эмпатия, самосознание, уважение и открытость. Также рассматривается роль

системы образования, социальной среды и технологий в развитии культуры общения. Практические методы, такие как игры, тренинги и рефлексия, выделяются как эффективные инструменты в процессе формирования культуры общения.

Kirish

Muloqot madaniyati zamonaviy jamiyatda insonlar o'rtasidagi o'zaro aloqalarni samarali tashkil etishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Bu madaniyat shaxsning ijtimoiy hayotida muvaffaqiyatga erishishida, shuningdek, jamiyatda o'zaro hurmat va ishonch muhitini yaratishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Muloqot madaniyatini shakllantirish va rivojlantirish jarayonida psixologik mexanizmlar muhim ahamiyatga ega bo'lib, ular shaxsning ichki va tashqi omillariga asoslanadi.

Metodologiya

Maqolada muloqot madaniyatini shakllantirish va rivojlantirishning psixologik mexanizmlarini o'rganish uchun quyidagi usullar qo'llanildi:

1. **Nazariy tahlil:** Muloqot madaniyatining psixologik va pedagogik asoslari bo'yicha mavjud ilmiy adabiyotlar o'rganildi.
2. **Amaliy kuzatuv:** Talabalar va pedagoglar o'rtasidagi muloqot jarayonlari kuzatilib, muloqot madaniyatining rivojlanishiga ta'sir qiluvchi omillar tahlil qilindi.
3. **Intervyu va so'rovnoma:** Talabalar va o'qituvchilar o'rtasida muloqot madaniyatining ahamiyati va uni rivojlantirish usullari bo'yicha fikrlar yig'ildi.

Natijalar

Tadqiqot natijalari quyidagilarni ko'rsatdi:

- **Psixologik mexanizmlar:** Muloqot madaniyatini shakllantirishda ichki (shaxsiy motivatsiya, o'zini anglash) va tashqi (ijtimoiy muhit, pedagogik ta'sir) omillar muhim rol o'ynaydi.
- **Pedagogik yondashuvlar:** Ta'lim jarayonida muloqot madaniyatini rivojlantirish uchun dialog asosidagi mashg'ulotlar samarali ekanligi aniqlandi.
- **Texnologik vositalar:** Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish muloqot madaniyatini rivojlantirishda ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Munozara

Muloqot madaniyatini shakllantirish va rivojlantirishda psixologik mexanizmlar o‘zaro bog‘liq jarayon sifatida namoyon bo‘ladi. Ichki psixologik omillar, masalan, shaxsning o‘zini anglash darajasi va ijtimoiy ko‘nikmalari, tashqi omillar bilan uyg‘unlashganda samarali natijalar beradi. Shu bilan birga, pedagogik yondashuvlar, jumladan, dialog asosidagi mashg‘ulotlar va texnologik vositalardan foydalanish, muloqot madaniyatini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega ekanligi aniqlangan. [1]

Muloqot madaniyatining rivojlanishi va unga ta'sir qiluvchi ijtimoiy omillar

Muloqot madaniyati insonlar o‘rtasidagi o‘zaro aloqalarni samarali tashkil etish va ijtimoiy muhitni yaxshilashda muhim ahamiyatga ega. Uning rivojlanishi turli ijtimoiy omillar bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib, quyida asosiy omillar yoritiladi:

1. Ijtimoiy muhit va madaniy qadriyatlar. Muloqot madaniyatining rivojlanishi ko‘p jihatdan ijtimoiy muhit va madaniy qadriyatlarga bog‘liq. Jamiyatda qabul qilingan odob-axloq me‘yorlari, madaniy qadriyatlar va ijtimoiy munosabatlar muloqotning shakllanishiga ta’sir qiladi. Masalan, millatlararo muloqotda madaniy xilma-xillik va umumbashariy qadriyatlar muhim rol o‘ynaydi, bu esa muloqot madaniyatini boyitadi va uni rivojlantiradi.

2. Ta’lim va tarbiya. Ta’lim tizimi muloqot madaniyatini shakllantirishda asosiy vositalardan biridir. Talabalarda muloqot madaniyatini rivojlantirish uchun ijtimoiy-psixologik usullar qo‘llaniladi. Dialog asosidagi ta’lim va interaktiv mashg‘ulotlar muloqot ko‘nikmalarini oshirishda samarali hisoblanadi.

3. Texnologiyalar va axborot-kommunikatsiya vositalari .Zamonaviy texnologiyalar, xususan, axborot-kommunikatsiya vositalari muloqot madaniyatini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Virtual muloqot platformalari orqali insonlar o‘zaro aloqalarni kengaytirib, madaniy va ijtimoiy farqlarni yengib o‘tish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Bu esa muloqot madaniyatining yangi shakllarini shakllantiradi.

4. Ijtimoiy rollar va statuslar. Muloqot jarayonida ijtimoiy rollar va statuslar muhim ahamiyatga ega. Insonlarning jamiyatdagi mavqei, kasbiy faoliyati va ijtimoiy rollari ularning muloqot uslubi va madaniyatiga ta’sir qiladi. Masalan, professional muloqotda ijtimoiy va kasbiy omillar muloqot madaniyatini belgilaydi.

5. Ijtimoiy va psixologik omillar. Muloqot madaniyatining rivojlanishiga ijtimoiy va psixologik omillar, jumladan, shaxsiy motivatsiya, o‘zini anglash darajasi va ijtimoiy ko‘nikmalar ta’sir qiladi. Muloqot jarayonida inson xulq-atvorining muayyan

modellari shakllanib, keyinchalik ular ichki psixologik jarayonlar orqali mustahkamlanadi.

6. Madaniyatlararo muloqot. Madaniyatlararo muloqotda ijtimoiy va madaniy farqlarni hisobga olish muloqot madaniyatini rivojlantirishda muhimdir. Bu jarayonda madaniyatlararo kompetensiya va o'zaro hurmat asosiy omillar sifatida namoyon bo'ladi.

Zamonaviy texnologiyalarning muloqot madaniyatiga ta'siri

Zamonaviy texnologiyalar muloqot madaniyatini shakllantirish va rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Ular insonlar o'rtasidagi aloqalarni osonlashtirish, tezlashtirish va yangi shakllarini yaratish imkonini beradi. [2]Quyida zamonaviy texnologiyalarning muloqot madaniyatiga ta'siri asosiy jihatlari bilan yoritiladi: Zamonaviy texnologiyalar, xususan, internet va mobil qurilmalar, muloqotning yangi shakllarini shakllantirdi. Masalan, ijtimoiy tarmoqlar, messenjerlar va video konferensiyalar orqali insonlar geografik masofalardan qat'i nazar, o'zaro muloqot qilish imkoniyatiga ega bo'ldi. Bu texnologiyalar muloqot madaniyatini global darajada rivojlantirishga xizmat qilmoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) yordamida muloqot jarayonlari tezlashdi va samaradorligi oshdi. Masalan, elektron pochta, tezkor xabar almashish tizimlari va onlayn platformalar orqali ma'lumot almashish jarayoni ancha qulaylashdi. Bu, ayniqsa, ta'lim va ish muhitida muloqot madaniyatini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy texnologiyalar madaniyatlararo muloqotni rivojlantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Ijtimoiy tarmoqlar va onlayn platformalar orqali turli millat va madaniyat vakillari o'zaro fikr almashib, bir-birlarining qadriyatlarini yaxshiroq tushunish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Bu esa muloqot madaniyatini boyitadi va global hamkorlikni kuchaytiradi. Zamonaviy texnologiyalar ta'lim jarayonida muloqot madaniyatini rivojlantirish uchun keng qo'llanilmoqda. [3] Masalan, interaktiv darslar, virtual sinflar va onlayn treninglar orqali talabalar va o'qituvchilar o'rtasidagi muloqot samaradorligi oshmoqda. Bu jarayon muloqot madaniyatini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi.

Ijtimoiy muhitning muloqot madaniyatiga ta'siri

Ijtimoiy muhit muloqot madaniyatini shakllantirish va rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. Bu jarayon insonlarning kundalik hayotidagi o'zaro munosabatlar, madaniy qadriyatlar va ijtimoiy normalar orqali amalga oshadi. [4] Quyida ijtimoiy muhitning muloqot madaniyatiga qanday ta'sir ko'rsatishi haqida asosiy jihatlari yoritiladi: Ijtimoiy muhit muloqot madaniyatining asosiy shakllantiruvchi omillaridan

biri bo‘lib, jamiyatdagi madaniy qadriyatlar va odob-axloq me‘yorlari muloqot uslublarini belgilaydi. Masalan, o‘zbek xalqining muloqot xulqida hurmat, samimiyat va mehmondo‘stlik kabi qadriyatlar muhim o‘rin tutadi. Bu qadriyatlar ijtimoiy muhit orqali avloddan-avlodga o‘tadi va muloqot madaniyatini boyitadi. Ijtimoiy muhitdagi o‘zgarishlar, masalan, urbanizatsiya, globalizatsiya va texnologik taraqqiyot, muloqot madaniyatiga sezilarli ta‘sir ko‘rsatadi. Masalan, globalizatsiya natijasida madaniyatlararo muloqotning ahamiyati oshib, insonlar turli madaniy qadriyatlarni o‘zlashtirishga majbur bo‘lmoqda. Bu esa muloqot madaniyatining yangi shakllarini shakllantiradi.[5]

Xulosa

Muloqot madaniyatini shakllantirish va rivojlantirishda psixologik mexanizmlar asosiy omil hisoblanadi. Ushbu jarayonni samarali tashkil etish uchun ichki va tashqi omillarni uyg‘unlashtirish, pedagogik yondashuvlarni takomillashtirish va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish zarur. Tadqiqot natijalari muloqot madaniyatini rivojlantirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishda asos bo‘lib xizmat qiladi. Muloqot madaniyatining rivojlanishi ko‘p qirrali jarayon bo‘lib, ijtimoiy muhit, ta‘lim, texnologiyalar, ijtimoiy rollar va madaniyatlararo aloqalar kabi omillar bilan bog‘liq. Ushbu omillarni uyg‘unlashtirish orqali muloqot madaniyatini yanada rivojlantirish va jamiyatda samarali muloqot muhitini yaratish mumkin

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

[1] Talabalarda Muloqot Madaniyatini Shakllantirish Mexanizmlari (Ingliz tili Materiallari Misolida). Your Research Spirit. 2024-01-01.

[2] TALABALARDA MULOQOT MADANIYATINI SHAKILLANTIRISHNING IJTIMOY-PSIXOLOGIK USULLARI. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И . 2024-01-01.

[3] FORMATION OF COMMUNICATION CULTURE BASED ON DIALOGUES IN AN ENGLISH LESSON IN A HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION. Journal of science.

[4] O 'ZBEK MULOQOT XULQINING SOTSIOLOGIK XUSUSIYATLARI. O 'ZBEK TILINING XORIJDA O 'QITILISHI: TA'LIM . 2024-01-01.

[5] The Role of the Physical and Social Environment in Promoting Health, Safety, and Effectiveness in the Healthcare Workplace. . 2006-01-01.

[6] Technology and Aging Population in Network Society: Towards Virtually-Based Communities?. . 2017-01-01.

[7] A Systematic Literature Review of the Intersection between Social Media and Cultural Identity: Implications for Agricultural and Environmental Communication. Journal of Applied Communications. 2021-05-06.

**Research Science and
Innovation House**

